

Ա Ղ Բ Ի Ի Ր

ՊԵՏԱԿԵՐԱԶՈՐԴԻ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԸՄՍԱԳԻՐ

յաւելածով դաստիարակների համար

XVIII ՏԵՐԻ

№ 11 Ն Ո Տ Ե Մ Բ Ե Ր

1900 թ.

Թ Ի Փ Լ Ի Ս

Տպարան Կ. Մարտիրոսյանցի. ||| Тип. К. Мартиросянца.

Орбеляновская ул., № 1/2.

1900

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 5-го декабря 1900 г.

Պ Ա Շ Տ Օ Ն Ա Կ Ա Ն

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆԴՈՒՄԻ մինիստր գեներալ-ադիւտանտ բարոն Ֆրէդէրիքսի 1900 թւականի նոյեմբերի 30-ին ուղարկած հեռագիրը.

ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԱՅՍԵՐ հիւանդութեան ժամանակ անդադար ստացուած էին ինչպէս անմիջականօրէն **ՆՈՅԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆՑ ԱՆՈՒՆՈՎ**, նոյնպէս և կայսերական պալատի և ներքին գործերի մինիստրներին միջոցով՝ կայսրութեան վանական դասակարգերից, հաստատութիւններից ամենահաւատարիմ հպատակութեան, սիրոյ և անձնւիրութեան բազմաթիւ ազդագրեր: Սրանից անկախ բոլոր դաւանութիւններին պատկանող ազգերը ամենուրեք մաղթանքներ էին կատարում **ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ** ամենաշուտ ժամանակում առողջանալու համար: Երբ այդ մասին հաղորդեց **ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ**, **ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԱՅՍՐԸ** բարեհաճեց հրամայել յայտնելու կայսրութեան բոլոր դասակարգերին, հաստատութիւններին և ընկերութիւններին, նրանց արտայայտած զգացմունքների համար շնորհակալութիւն:

ბნისად ხაგრე

ԲՈՆԻՆԾ ԺԵՓԱՐԸ

Փոքրիկ գեղջուկը
իրանց տան մօտիկ,
բռնեց մի ճագար
նաշխուն, սիրունիկ:

Նա ուրախացած
թողեց երգ ու խաղ
ճագարը գլխարկում

տունն դիմեց վաղ-
վաղ:

Իր բեռան հետ նա
խնդում էր հրճւում,
կարծելով մեծ գիւտ
է մօրը տանում:

Խելօք ճագարն էլ
փախչել չէր ուզում,
նա տեսնում էր որ
իր պէս փոքրիկ է
իրան պաշտպանում:

Ս Կ Ի Ր Թ Ը ԵՐ Գ Ա Յ Լ Ը

(Փոխադրուիւմ)

կիւո՛ր ուրախ-ուրախ ու-
տոստում էր մեկ ճիւղից
միւսը. յանկարծ ընկաւ
ուղիղ քնած գաջի վրայ:
Գաջը վեր քուաւ եւ կամե-
նում էր ուտել նրան:

—Թող ինձ, աղաչում էր սկիւո՛ր:

—Լաւ, ես կըթողնեմ քեզ. ասաց
գաջը. միայն դու ինձ աւա, ի՛նչու
դուք, սկիւո՛րների միշտ աշայեւ ուրախ
էք, իսկ ես տխուր:

Սկիւո՛ր ասաց.

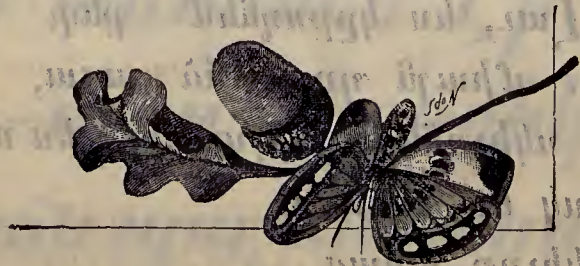
—Թող տուր ինձ, գալի, առաջ
բարձրանամ ծառի վրայ, յետոյ ասեմ,
որովհետեւ վախենում եմ քեզնից:

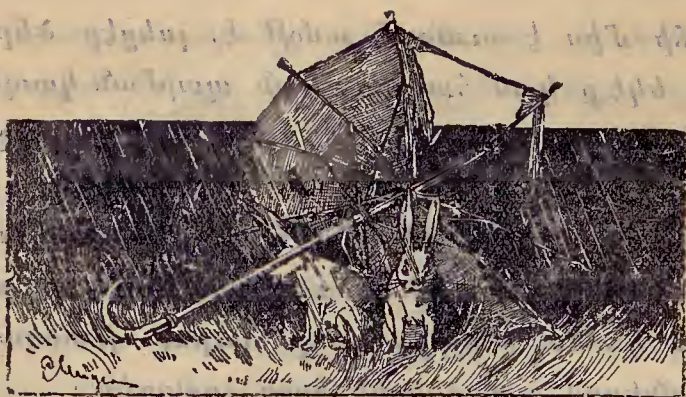
Գալի քոյրատրեց, սկիւռը շտապով
քառ ծառի վրայ, եւ ասաց այնտե-
ղից:

—Դո՛ւ, գալի, տխուր ես, որովհե-
տեւ չար ես, քո չարութիւնը սիրտդ է
կրծում. իսկ մենք միշտ ուրախ
ենք, որովհետեւ քարի ենք եւ ոչ մեկին
չարութիւն չենք անում:

Գալի ներքեւում ատամներն կրծ-
տացնում էր, բայց ի՛նչ կարող էր
անել:

Ե. Ֆաւսկ.

ՕՏԱՐԻ ՕԳՈՒՏԸ

ըզտըզան ճանճերի մէջ սաստիկ հա-
կառակութիւն կար. օր չէր անց-
նում առանց տուր ու դմբոցի. մէկի
թէն էր պոկւում, միւսի ոտըր, եր-
րորդի գլուխը ջարդւում, չորրորդի
մէջքը. ճանճ չըկար, որ օրը առանց
փորձանքի անցկացնէր: Մեծերին
չէին խում, խրատողների ողջ տեղը
ականջը թողնում:

Մի օր, մի ծերունի ճանճ, որին
քիչ թէ շատ յարգում էին, հաւաքեց բոլոր ճան-
ճերին ու ասաց:

«Որդիք, ախպէս ապրել չի լինի. մատնու-
թիւններին ու կռիւններին վերջ կ'ըլկա. ճանճ

ճանճի միս է ուտում, ամօթ է. լսեցէք ծերուկիս, եկէք կամ հաշտութեան պայման կապենք, կամ մի հզօր մարդուց խնդրենք, գալ մեզ իշխէ. մեզնից ընտրւածին լսող պտուղներ չէք»:

Մեծ ուրախութեամբ ընդունեցին հեռատես ծերուկի առաջարկութիւնը մի կարգացող ճանճ գտան, խնդիրը գրել տւին, թանկագին ընծաներով ուղարկեցին հզօր «սարդին»:

Իսկ մնացածները սկսեցին ուտել, խմել, քէֆ անել. ամենի սիրտը լցւած էր յուսով. կարծես երջանկութիւնը մօտ էր:

Բ.

Պատգամաւորները գնացին, գլուխ տւին հզօր սարդին և ներկայացրին խնդիրը:

Սարդը գուրս եկաւ ոստայնից, հազաց և բաւականութեամբ բեխը ոլորելով ասաց.

«Սրտանց ցաւում եմ ձեր թշառ վիճակի վրայ. երբ իմ դրացի եղբայրներս խնդրում են, ես չեմ կարող մերժել, չընայած որ գործերս չափ են. գնացէք, իմ կողմից բարւեցէք բոլորին, ասացէք որ այս օրւանից սկսւած կուարարներին ինձ մօտ ուղարկեն, կարճ ժամանակում կըխելօքացնեմ ու կուղարկեմ. երկար չեմ տւիլ և ձեր մէջ հաշտութիւն կըլինի»:

Պատգամաւորները գնացին ու պատմեցին բարեսիրտ սարգի տաճները: Ճանճերը ուրախացած օրհնում էին սարգի կեանքը ու փառք տալիս Աստծուն:

Այնուհետև բռնում էին խռովարարներին ու ուղարկում սարգին...

Անցա՛ն չատ տարիներ. ուղարկւածներից ոչ մի հատ չէր վերադարձել. կռիւները աւելի էին սաստկացել. վիրաւորներին թողած, արքայազնների անդարձ կորուստն էին ողբում: Տեսան որ էլ ճանճ չըկալ, խորհուրդ արին լրտեսներ ուղարկել, կորածներից յուր բերելու: Ո՞վ կարող է նկարագրել ճանճերի սարսափը, լացն ու կոծը, երբ լրտեսները պատմեցին թէ փոխանակ ուղղւելու, խեղճ ճանճերը զոհ են գնացել սարգի ագահ փորին:

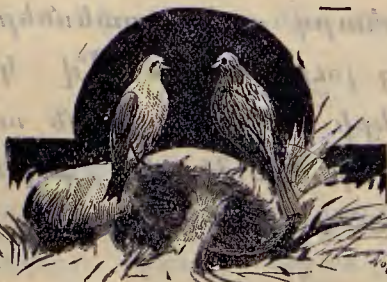
Ճանճերը զղջացին, որ ի վրէժ լուս են դրել օտարի օգնութեանը, խելքի եկան, իրանցից մէկին մեծ նշանակեցին ու սկսեցին հաշտ ու սիրով ապրել:

Մինչև այսօր էլ ճանճերի ու սարգերի մէջ մեծ թշնամութիւն կալ. պատերի սնկիւններում սարգերը ոստայններ են գործում և որսալով անփորձ ճանճերին՝ արիւնը ծծում...

Ինչի համար աղօթել

(Մարիա Կոնոպնիցկայից)

Իսոր մեր մայրիկը հիւանդ է... Իսկ հայրիկը շատ գործ ունի... գնանք, անգինս! Ես ինքս կըկարդամ աղօթքը: Գիտե՞ս, սիրելիս, ինչի համար պէտք է դու աղօթես: Աղօթել պէտք է, որ մեր հանդերը առատ հաց տան. աղօթել պէտք է ոսկեցօղուն ցորենի ու հաճարի ոսկեփայլ հասկերի համար, փափուկ ու ալեծածան վուշի համար: Պէտք է աղօթել, որ երեկոյեան արծաթափայլ ցօղը իջնի մեր արտերի և մարգագետինների վրայ, պէտք է աղօթել մեր խնձորե-

նու համար, որ մեզ խնճոր է տալիս. իսկ մեր
ալգիներին՝ հով ու շուք. առաւօտեան անդոր-
րութեան համար, երբ զընկում է միայն թըռչ-
նիկների ուրախ երգը. պէտք է աղօթել, որ
ծիծեռնակները իրանց բները շինեն մեր կտուր-
ների պուռնկների վրայ, որ արտօյտներ լինեն
մեր դաշտերում. պէտք է աղօթել, որ ողբա-
ցողներին մխիթարութիւն ուղարկէի, իսկ տանջ-
ւողներին՝ համբերութիւն: Աղօթի՛ր, սիրելիս, որ
մեր Տէր-Աստուածը ոյժ տալ աշխատող ձեռնե-
րին, իսկ օտարութիւնում գտնւողներին պար-
գէէ իրանց հարազատ խաչը և հայրենի հան-
գստարանը! Աղօթի՛ր, սիրելիս, Աստծոյ ալս-
պալծառ արեգակի համար, որին պատել են
ամպերը. իսկ լեռոյ, լեռոյ, սիրելիս, աղօթի՛ր
արդէն հայրիկի ու մայրիկի ու մեզ համար:

Տիկ.Ն-Քիւրեղ

Մ Ե Ղ Ո Ւ Ն Ե Ր

(Աւանդութիւն)

Մեղունները եռանդով շինում էին բներ և ջանասիրութեամբ պատրաստում էին մեղր, բայց եկան մարդիկ, բանդեցին փեթակները և խլեցին մեղրը նրանցից: Թռան վիրաւորած մեղունները Աստուծոյ մօտ գանգատելու: «Տէր, ասացին նրանք, — մարդիկ մեզ նախատում են, մէկ անգամից խլում են նրանք մեզնից աչն բոլորը, ինչ որ մենք ամբողջ ամառուս ընթացքում հաւաքում ենք: Տրւած է մեզ խալթոց, բայց չըգիտենք գործածել աչն: Թող տուր մեզ խալթել մարդկանց»:

Դարձեալ եկաւ ամառ, դարձեալ մարդիկ մեղր խլեցին մեղուններից և դարձեալ վերջիններս դիմեցին Աստծուն. «Խալթեցինք մենք մարդկանց, ասացին մեղունները, —

բայց այդ չարգելեց նրանց կողոպտել մեզ: Նը-
րանց մարմինները ուռեցին, երևի թէ մեր
խալթոցների մէջ թոյն կայ: Թույլ տուր մեզ
աչնպէս խալթել մարդկանց, որ նրանք մեռնեն
մեր թոյնից»: Աստուած պատասխանեց մեզունե-
րին. «Դուք չափազանց չար էք. ձեր չարու-
թեան փոխարէն մեռէք իսկոյն և եթ մարդ-
կանց և կամ ուրիշ կենդանիներին խալթելու
համար»:

Այնուհետև, ասում է աւանդութիւնը, աչն
մեզունները, որոնք խալթում են մարդկանց, շու-
տով իրանք էլ են սատկում:

Փոխադր. Ս. Կար.

ԳԻՒՂԱՑՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

ՉՄԵՌ

I

Իրեցի ձմեռդ. պրծած քո կալից
Դու հազիւ էիր բերքդ ամբարում,
Ահա պաղ քամին իջնում էր սարից...

Ծածկում էր ձիւնով դաշտերդ ու լեռներ,
«Ձմեռ է» — դարձի դու ստում էիր,
Դէպ ախոռ քշում եզդ ու ղոմէշներ...

Ձմեռ է գալիս. ծածկւում էր ճերմակ. —
Հալի ձմեռը, սաստիկ է, դժւար,
Ըրազած լեռան բուքը անդադար. —

Կէս-գիշերուայ մէջ լուռ ու մունջ զարթնելով՝
Գիւղիդ մէջ ձայն ու աղմուկ էր զցում,
Աղքատ խրճիթիդ դուռն — երգիկ ձեծում.

Ծեծում էր, ասես ճչում էր լալիս.
Մերթ մեղմանում էր. լետոյ գոռում էր —
Ծեփում էր ձիւնով ծակ ու ճեղքւած քներ:

Իսկ դու թեք ընկած, սովոր այդ ձայնին,
Ձիւ երդում էիր սիրած — «մեանիս»,
Պապերիդ այն հին երգը տխրալի.

Բուք ու բօրանը սուլում է սաստիկ,
Ձեան փաթիլները բերում, ոլորում, —
Վերեւ բարձրացնում, իջնում քո երգիկ:

Դուրսը, չորս կողմը քօղ էր սպիտակ,
Այստեղ կաղմել էր մի ձիւնէ բլրակ,
Այնտեղ բռնել էր ճամբաներն արձակ:

Իսկ տանդ շուրջը քո դուռն ու երդիկ —
Փակել էր, բռնել այդ ձիւնը սաստիկ...

II

Առաւօտ բացւեց, հանդարտ էր քամին,
Ձիւն էր, ձիւն նստել քո հարթ երդիկին,
Քո շրջապատի սարին ու ձորին. —

Դու շատ վաղ զարթար — դիւղացի եղբայր.
Հաղիւ հաղ բացիր քո տանդ դռնակ —
Զէմքդ բռնել էր մի ձիւնէ բլրակ. —

Արեւն ինչ ելաւ, քո կեանքիդ արեւ,
Զողաց, տաքացուց — փալեցին ձիւներ
Եւ պէծպէծալով քեզ տւին բարեւ.

Ահա գիւղի մէջ շարժում, աղաղակ —
Դո աթար դրիր — օջախդ է ծխում.
Մեծ, պստիկ ձեռքերն առել են թիակ.

Որն էլ ցախաւել, որն էլ ամուր բահ,
Այսպէս ձմեռւան դէմ կացաք վստահ...

Յովի. Կոստանեանց

«ՐԻԿԻ-ՏԻԿԻ-ՏԱՐԻ»

Զրոյց Ր. Կիպլինգի

(Փոխադրութիւն)

Այն մեծ պատերազմի պատմութիւնն է այս, որ «Րիկի-տիկի-տաւին» մղեց ամառանոցի բաղնիքի սրահում: «Գարգին» — դերձակ թռչունը նրան օգնեց և «Ջուկունդրան» — մշկահոտ մուկը որ երբեք յատակի մէջ տեղից քայլել չէ համարձակուում, այլ պատերի տակից սահելով է անցնում — նրան իմաց տաւ: Բայց Րիկի-տիկի-տաւին ինքն էր որ մեծ գործը կատարեց:

Րիկի-տիկին փարաւոնեան մուկ էր: Զատ նման փոքրիկ կատուի իր մուշտակովն ու պոչովը, իսկ գլխովն և սովորութիւններով՝ աքիսի: Աչքերը, իր մշառաշարժ քթի նման կարմիր էին. թաթերովը որովը որ կամենար, կարող էր քորել մարմնի ուզած կողմը. պոչը ուռեցնել կարող էր այնքան, որ նմանեցնում էր շիշեր մաքրելու խողանակին, իսկ պատերազմական ձայնը, երբ հնչեցնում էր երկար խոտերի միջից՝ ճիշտ այսպէս էր. ռիկկ-սիկկ-սիկկի-սիկկի-սըկ:

Մի օր, ամառնային ջրերի հեղեղը նրան դուրս հանեց իր

բնից, ուր ապրում էր Հօրն ու մօր Հետ. ջրերից փախչելով Հազիւ Հազ դտաւ նա մի խոտի փունջ, բարձրացաւ նրա վրայ, բայց այնտեղ էլ ուշքից գնաց: Իսկ երբ քիչ յետոյ ուշքի եկաւ, տեսաւ որ գտնւում էր մի պարտիզի ծառուղւոյ վրայ, շատ վատ դրութեան մէջ, թրջւած, ուժասպառ, իսկ մի մանուկ կռացել՝ ասում էր.

— Մեռել է, եկէք մի լաւ թաղենք սրան.

— Ո՛հ, ասաց մայրը— Հետներս տանենք ու քիչ չորացնենք, զուցէ դեռ չի սատկել:

Յետոյ տարան տուն, ուր մի տղամարդ բռնեց բարձրացրեց նրան երկու մատով և ասաց որ դեռ չէր սատկել, այլ կիսախեղդ էր: Այն ժամանակ նրան փաթաթեցին բամբակով, դրին մեղմ կրակի առաջ և... Ռիկի-տիկին աչքը բաց արաւ ու փռշտաց:

— Այժմ, ասաց մարդը (դա մի անգլիացի էր որ այդ օրերին էր եկել բնակւելու այդ ամառանոցում), չըվախեցնէք դրան, տեսնենք ի՞նչ է անելու:

Բանն այն է, որ փարաւոնեան մուկին վախեցնելը շատ էլ հեշտ չէ, որովհետև այդ փոքրիկ շարժուն կենդանին սաստիկ հետաքրքրւող է: Նրա նշանաբանն է՝ «իմսոիր եւ գսիր» և Ռիկի-տիկին Հսկայական փարաւոնեան մուկ էր: Նախ Հէնց որ աչքը բաց արաւ, նայեց բամբակին, հոտոտաց և վճռեց որ ուտելու պէտքական բան չէր, յետոյ վազվզեց սեղանի շուրջը. նստեց, իր մուշտակը թափ տաւ, մաքրեց, քիչ կողբը քորեց և լանկարծ ցատկեց ու նստաւ մանուկի ուսի վրայ:

— Չըվախենաս, Թէդի, ասաց Հայրը— մուկը ուզում է քեզ հետ բարեկամանալ:

— Վայ, ծնօտս է քորում, ասաց Թէդին:

Ռիկի-տիկին քիթը կոխեց մանուկի վզի մէջ, յետոյ նրա ականջը գնեց և վերջապէս իջնելով յատակի վրայ, նստեց ու սկսեց իր քիթը քորել:

—Տէր Աստուած, զոչեց մանուկի մայրը—միթէ սա է, որին վայրենի են կոչում, զուցէ մեզ այդքան մօտեցաւ, որովհետեւ իրան լաւութիւն արինք:

—Իո՞ր փարաւոնի մկները այդպէս են, պատասխանեց ամուսինը և եթէ Թէգին նրա պոչիցը չըքաշի կամ նրան ազատ թողնի, պիտի տեսնես որ ամբողջ օրը պիտի վազվզի տան մէջ: Բայց մի բան տւէք նրան ուտելու, քաղցած կրլինի:

Մի կտոր հում միս տւին: Բիկի-տիկի քէֆը եկաւ: Երբ լաւ կշտացաւ, պարտեզ գնաց, արևի մէջ նստեց, ուռեցրեց մուշտակը՝ աւելի չորացնելու համար և իրան այդպէս շատ լաւ էր զգում:

—Ով զիտէ, ի՞նչ տեսնելու բաներ կրլինին այս տան մէջ մտածում էր նա—և ոչ ոք դեռ տեսած էլ չի լինի: չէ, կրմնամ այստեղ և ծակ ու ծուկը կրտեսնեմ:

Մի ամբողջ օր ման եկաւ ամեն կողմ. քիչ մնաց խեղդէր դուլի մէջ, քիթը մրոտեց թանաքով և երբ տանտիրոջ ծնկան վրայ բարձրացաւ որ տեսնէր թէ այն ի՞նչ կարմիր բան էր, որից ծուխ էր դուրս գալիս,—քիթը դադեց պապիրոսով: Երբ գիշեր դարձաւ, վաղեց գնաց Թէգի սենեակը, տեսնելու համար թէ ինչպէս էին վառում լամպը. երբ Թէգին պառկեց, Բիկի-տիկին էլ բարձրացաւ ու մտաւ նրա կողքը: Բանն այն էր, որ չարաճճին ողջ գիշերը չըթողեց մանուկին քնելու, հէնց որ մի շշուկ ականջին էր կաշոււմ, վազվզում էր սենեակի մէջ և ուզում էր իմանալ թէ ձայնը ո՞րտեղից էր: Երբ առաւօտեան հայրն ու մայրը եկան իրանց մանուկին բարի լոյս ասելու, Բիկի-տիկին զարթնած, նստել էր բարձի վրայ:

—Ա՛յս ինչ է, զոչեց մայրը—կարող է կծել մանուկին:

—Երբէք, ասաց հայրը—Թէգին այս փոքրիկ մկնից լաւ պահապան չէ կարող ունենալ... Եթէ յանկարծ մի օձ ներս մտնէր, գիտես որ այս մուկը օգտակար կրլինէր:

Բայց մայրը սկի էլ չէր ուզում երևակայել այդպիսի սարսափելի հանդիպում:

Առաւօտ վաղ Րիկի-տիկին նստած թէղիի ուսազլիւն՝ ամենից շուտ գնաց հովանոցի տակ, նախաճաշին սպասելու։ Նրան քիչ պտուղ տւին, մի քիչ էլ ձու, որ ձեռքերի միջից վերցնելով ուտում էր։

Յետոյ Րիկի-տիկին պարտէզ մտաւ, տեսնելու թէ ի՞նչ կար այնտեղ հետաքրքիր։ Պարտէզը մեծ էր, կէսը միայն մշակած, մեծ մեծ հովանոցներով, բարձր խոտերով ու թփերով լի։ Րիկի-տիկին շրթունքները լիզեց։

—Ա՛յ լաւ որսի տեղ, ասաց նա. պոչը իսկոյն ուռեցրեց, սկսեց վազել ամեն կողմ, և երբ քրքրում էր ամեն թուփի տակ, լսակարձ, մի փշոտ թփի միջից լսեց արտասախառն ձայներ։

Դարդին էր ձայն հանողը—դերձակ թռչունն ու իր կինը։ Նրանք մի սիրուն բոյն էին շինել և դերձակի նման կարել. այսինքն, երկու մեծ տերևներ միմեանց էին մօտեցրել, ծալքերը բարակ ճիւղերով կարել, իսկ մէջը բրդով և փափուկ փետուրներով լցրել։ Բոյնը օրօրում էր այս կողմից այն կողմ, մինչդեռ իրանք թռչունները բնի առաջ նստած լաց էին լինում։

—Ինչո՞ւ էք լալիս, հարցրեց Րիկի-տիկին։

—Օ՛հ, ինչ դժբախտն ենք, ասաց Դարդին, մեր պստիկներին մէկը երեկ բնից ընկել էր ցած և Նազը նրան կերաւ։

—Հը՛մ, ասաց Րիկի-տիկին—շատ տխուր բան է այդ... բայց ես նոր եմ եկել այստեղ, ո՞վ է այդ Նազը։

Դարդին և իր կինը պատասխանի փոխարէն իսկոյն կծկւեցին իրանց բնի մէջ, որովհետեւ խոտերի միջից այդ միջոցին լսեց մի խուլ սուլոց... մի սոսկալի սառը ձայն... Րիկի-տիկին երկու քայլ ետ ցատկեց։ Ահա այդ ժամանակ էր, որ խոտերի միջից դուրս ցցեց քիչ քիչ Նազ կոչուող ակնոցաւոր սոսկալի օձի կնգուղը, և ապա հինգ ոտնաչափ երկարութեամբ սոսկալի մարմինը։ Օձը մարմնի մէկ երոզը դետնից վեր ցցեց, սկսեց օրօրել աջից ձախ և նայել Րիկի-տիկինն առը աչքերով։

—Ո՞վ է Նազը... ասաց նա—այդ ես եմ, եթէ ուզում

ես իմանալ. տեսնում ես վեղարս (կնգուղ), որ ԲրաՀմայից ենք ստացել մենք, երբ առաջին ակնոցաւոր օձը այդ մեծ իմաստունին արեւից պաշտպանելու համար՝ նրա քնած ժամանակ ստացաւ այդ նշանը»... Նայիր և դողա...

Ու լայն տարածեց իր կնգուղը: Բիկի-տիկին տեսաւ նրա մէջքի վրայ ակնոցի նմանող նշանը: Մի րոպէ վախեցաւ. բայց որովհետեւ փարաւոնեան մկան վախը առ հասարակ երկար չէ տևում և մանաւանդ որ թէև Բիկի-տիկին դեռ կենդանի օձ չէր տեսել, բայց իր մայրը նրան կերակրել էր սատկեցրած օձերով և նա գիտէր որ փարաւոնեան մկան պարտքն է կռիւ մղել օձերի հետ և ուտել նրանց—վախը խսկոյն անցաւ: Նազն էլ զիտէր այդ. սրտի խորքումը վախենում էր:

—Լաւ, ի՞նչ անենք որ ակնոց ունիս, ասաց Բիկի-տիկին բարկացած—միթէ դրա համար էլ իրաւունք ունիս բնից դուրս ընկած թռչուններին ուտել:

Նազը մտածում էր և ուշադրութեամբ հետևում Բիկի-տիկին շարժումներին: Լաւ գիտէր, որ փարաւոնեան մկան ներկայութիւնը այդ պարտիզում, վաղ թէ ուշ՝ ոչնչացնելու է իրան և իր ընտանիքը: Բայց ուզում էր Բիկի-տիկին այժմեանից անվնաս դարձնել. դրա համար էլ քիչ զլուխը իջեցրեց, մի կողմի վրայ ծռեց ու ասաց.

—Խօսենք մի քիչ... չէ՞ որ դու ձու ուտում ես, ինչո՞ւ մենք էլ թռչուններ չուտենք:

—Ե՛տ նայիր, ե՛տ նայիր!... երգեց յանկարծ Գարգին:

Բիկի-տիկին այդ զգուշութիւնը խսկոյն հասկացաւ և առանց ժամանակ կորցնելու՝ դէպի վեր ցատկեց օդի մէջ որքան բարձր կարող էր: Լաւ ժամանակն էր, որովհետեւ ճիշտ իր ցածում տեսաւ Նազինայի, Նազի չար կնոջ՝ զլուխը: Նա սողացել էր ետևի կողմից դէպի Բիկի-տիկին և երբ սա լսում էր Նազի խօսքերը, ուզում էր ուզանել մկանը: Բիկի-տիկին վերևից լսեց չար օձի բարկացալտ սուլոցը: Մուկը վերևից ընկաւ ճիշտ օձի մէջքի վրայ և եթէ փորձած լինէր, պիտի

գիտենար որ կարող էր ատամները խիստ և երկար սեղմելով սպանել օձին: Բայց վախեցաւ նրա պոչի հարւածից. ճշմարիտ է, կծեց օձին, բայց ոչ երկար և ետ ցատկեց ու հեռացաւ, թողնելով Նազինային կատաղի և վիրաւոր:

— Չար, մատնիչ Գարգի, կանչեց Նազը:

Եւ պոչովը օգը մտրակեց, կամենալով թռչունի բոյնը քանդել, բայց Գարգին բարձր էր շինել իր տունը. օձի պոչը չըհասաւ նրան:

Րիկի-տիկին հեռու կանգնած, զգաց որ աչքերը կարմրում էին և փայլում (երբ փարաւոնեան մկան աչքերը կարմրում են, դա նշան է, որ նա բարկացել է). նա ետևի թաթիկները և պոչի վրայ նստեց ու բարկութիւնից ատամները կրճտացրեց: Բայց Նազը և իր կինը արդէն փախել անհետացել էին խոտերի մէջ: Երբ օձը չի կարողանում հարւածել, նա երբեք չէ ցոյց տալիս թէ յետոյ ինչ է մտադիր անելու: Րիկի-տիկին չըմտածեց հետևել նրանց, որովհետև զգում էր որ չէր կարողանալու երկու օձի հետ միանդամով կռւել: Դրա համար էլ գնաց տուն, նստեց ու սկսեց մտածել:

Ասում են հին զրբերը, որ իբր թէ երբ եգիպտական այդ մուկը կուռում է օձի հետ և նրանից խայթւում, իսկոյն վազում է իրան յայտնի մի խոտ ուտելու և ազատւում է թոյնից: Այդ ճիշտ է չէ: Բանն այն է, որ այդ մուկը սաստիկ արագաշարժ է, սրատես, վեր ուտնող և ճարպիկ. այդ է որ ոչ միայն ազատում է նրան, այլ և յաղթող է դարձնում:

Րիկի-տիկին, որ դեռ անփորձ մուկ էր, շատ զգուշ էր որ ետևի կողմից հարւած չըստանայ. դրա համար էլ շատ ուրախացաւ, երբ էգ ակնոցաւոր օձից ազատեց. զոհ, նա ուզում էր հանգստանալ և իրան մօտեցող Թէդից զգլանք ստանալ, երբ ճիշտ, Թէդիի զէպի իրան կռացած ժամանակ, մի ինչ որ բան սողոսկաց հողի մէջ և մի փոքրիկ ձայն լսեց որ ասում էր.

— Զգուշ կաց, ես Մահն եմ:

Կարէ՛ն էր այդ, այն ամենափոքրիկ շէկ օձը, որ աւաղի զոյն ունիւր և սիրում է թագնւել հողի մէջ: Նրա կծածը նոյն-քան վտանգաւոր է, որքան ակնոցաւոր օձինը. շատ փոքրիկ լինելով, նրան ուշադրութեան չեն դարձնում և սաստիկ սխալ-ւում են. որին նա կծեց, ագատւել չըկայ:

Րիկի-տիկի աչքերը նորից կարմրեցին և նա օրօրւելով մօտ գնաց օձին: Մկան օրօրւելը, որ յառուկ է եգիպտական այդ ցեղին, շատ ծիծաղաշարժ է, բայց շատ օգտակար, որովհետև նա կարող է ուղած կողմը դառնայ յանկարծ. և դա, երբ օձի հետ գործ ունիս, մեծ առաւելութիւն է: Բայց Րիկին չէր մտածում, որ այդպիսի փոքրիկ օձի հետ այդպէս օրօրւելը աւելի վտանգաւոր էր. Կարէն այնքան փոքր էր և այնպէս արագ կարող էր փոխել ուղղութիւնը, որ Րիկի մի սխալ քայլից օգտւելով կրկնէր և կըսպանէր նրան: Բայց Րիկին չը-գիտէր այդ և առաջ գնալով փնտռում էր թէ օձի որտեղիցը բռնի: Օձը նետեց, Րիկին մի կողմ ուտնեց, փորձեց նրա վրայ ելնել, բայց օձի փոշոտ զլուխը դարձաւ և մաղ մնաց որ խփւէր մկան ուսին: Րիկին բարեբախտաբար մի քայլ վեր ուտնեց:

Թէզիւն այդ միջոցին վազեց դէպի տուն ու սկսեց դռաւ.

— Եկէք, եկէք, մեր մուկը օձի հետ է կուռում:

Թէզիկ մայրը սարսափից զոռաց, մինչդեռ հայրը մի փայտ ձեռքին տնից դուրս թռաւ: Բայց այդ ժամանակ օձը մի անխօհեմ շարժւածք գործեց և Րիկի-տիկին ուտնեց նրա մէջքի վրայ ու ատամները խոր մղեց վզի մէջ: Այդ հարւածը իսկույն սպանեց օձին և Րիկի-տիկին ուզում էր ըստ իրանց սովորութեան ուտել օձին, երբ լիշեց, որ լաւ ուտելը կարող էր վնասել ու ծանրացնել իրան. ո՞վ գիտէ, յետոյ ինչ կարող էր լինել: Իրա համար էլ թողեց օձին և մի քիչ թաւալեց հողի մէջ, մինչդեռ Թէզիկ հայրը փայտով ջարդում էր օձի դիակը:

— Ի զուր չէ՞. մտածեց Րիկի-տիկին — չէ որ ևս արդէն լաւ սպանել եմ նրան:

— Ինչ մէկը ան ջարդ չուրք —

l n q u r w g i d o s

Թէզիի մայրը մօտեցաւ Բիկիին, բարձրացրեց, սեղմեց իր թւերի մէջ և լաց լինելով ասաց, որ մկնիկը ազատել էր իր որդուն մահից:

Այդ երեկոյ, ընթրիքի ժամանակ նա կարող էր ուզածը ուտել եթէ կամենար, բայց յիշում էր անդադար որ Նազն ու Նազէնան դեռ կենդանի են և դրա համար հնչեցնում էր իր պատերազմական երկար ձայնը—*բիկի-սիկի-սիկի-սիկի-սըկի...*

Թէզին տարաւ նրան պառկեցնելու և ստիպեց որ պառկի իր երեսի մօտ: Բիկի-տիկին անկիրթ չէր, ոչ ճանկուտել և ոչ էլ կծել կուզենար: Բայց, հէնց որ Թէզին քնեց, նա դուրս թռաւ անկողնից և սկսեց իր գիշերային պտոյտը տան մէջ: Վազելու ժամանակ, մթութեան մէջ յանկարծ կպաւ ձուքունդրային—տնական այն մշկահոտ մկան, որ սողալով անցնում էր պատի տակից:

ձուքունդրան շատ փոքրիկ և լալկան մուկ է. ամբողջ գիշեր լալիս է և հեկեկում:

—Մի սպանիլ ինձ—ասաց խեղճը լաց լինելու պէս—Բիկի-տիկի, մի սպանիլ ինձ:

—Ֆի, արեց Բիկի-տիկին—միթէ կարծում ես որ օձ սպանողը լայեղ կանի քեզ պէս մի մկան ձեռք տալու:

—Օձ սպանողը օձից էլ կըսպանի. ասաց ձուքունդրան դառնութեամբ—Ընչպէս ես ապահով լինիմ, որ Նազը մի մութ գիշեր ինձ քեզ նմանեցնելով չի սպանիլ:

—Մի վախենալ, ասաց Բիկի-տիկին—Նազը պարտէղումն է. իսկ ես գիտեմ որ դու այնտեղ սկի չես գնում:

—Իմ ազգական Քուան մուկը, պատմեց ինձ որ... որ... կմկմաց ձուքունդրան և ձայնը կտրեց:

—Պատմեց որ ինչ:

—Մս... Նազը ամեն տեղ է, Բիկի-տիկի: Լաւ կանէիր եթէ գնայիր պարտէզ իմ ազգական Քուայի հետ խօսելու:

—Ինչ գործ ունեմ նրա հետ... դո՛ւ պատմիր տեսնենք: Զուտ արա, ձուքունդրա, թէ չէ կըխեղդեմ քեզ:

Ջուքունդրան տափակեց և սկսեց լաց լինել:

— Ես մի խեղճ մարդ եմ, հեկեկաց նա—ես մի շատ խեղճ մարդ եմ, որ սկի չեմ համարձակում սենեակի մէջ տեղով քայլել... բայց սո... չես լսում, Րիկի-տիկի...

Րիկի-տիկին ականջ դրեց: Տունը շատ խաղաղ էր, բայց նա կարծես լսեց մի ինչ որ հաղիւ լսելի «քրա-քրա» ձայն... մի թեթեւ ձայն. կարծես բզեզ էր ման գալիս ապակու վրայ...

— Նազը կամ Նազէնան են, մտածեց նա—երևի ջրի ճանապահով բաղնիքի սրահն են մտնում... իրաւունք ունիս, Ջուքունդրա...

Եւ նա կամացուկ մտաւ նախ Թէդիի բաղնիքի սենեակը, յետոյ անցաւ նրա մօր բաղնիքի սրահը: Այնտեղ, պատի տակից մի աղիւս էր հանւած, որ ջուրը դրսից ներս դար:

Երբ Րիկի-տիկին սենեակն էր մտնում, բաց ջրանցքից լսեց, որ դրսում Նազը ու իր կինը խօսում էին:

— Երբ տունը դատարկ լինի, ասում էր Նազէնան իր մօտենուն—այն ժամանակ նա էլ կըհեռանայ այստեղից. յետոյ մենք պարտէզի կատարեալ տէրը կըլինենք: Հանդարտ ներս գնա և լիշիւր որ Վարէին սպանող մարդուն պէտք է կծել ամենից առաջ: Յետոյ կըգաս ինձ կըպատմես արածդ և այն ժամանակ մենք միասին կըսպանենք Րիկի-տիկիին:

— Բայց հաստատ գիտես որ մարդկանց սպանելը մեզ օգտակար է. հարցնում էր Նազը:

— Մեծ օգուտ կայ. երբ մարդ չըմնայ այս տան մէջ, մուկը կըմնայ: Քանի տունը դատարկ լինի, մենք կըլինենք պարտիզի թագաւորն ու թագուհին. լիշիւր որ վաղը միւս օրը ձւաներից մեր որդիները գուրս կըգան և նրանք հանգստութեան պէտք կունենան...

Վ. Փափագեան

(Վերջը միւս անգամ)

Ո Ր Ա Ր Ն Կ

հնակ եմ ես, անգին մայրիկ,
 Հոգիս տրկար ու խաւար,
 Անհուն գիշեր, անքուն գիշեր
 Ես տանջւում եմ անդադար:

Տունս օտար, մարդիկ օտար,
 Սրտիս վշտեր նրանց օտար,
 Չրկա՛յ մէկը դարդիս դարման,
 Որ դար ու ինձ մօտենար:

Ա՛խ, մայրիկ ջան, ինչո՞ւ ծնար
 Ինձ լոյս աշխարհ հանեցիր,
 Ինձնից հեռու, երկինք թռար,
 Անտուն, անտէր, որբ թողիր:

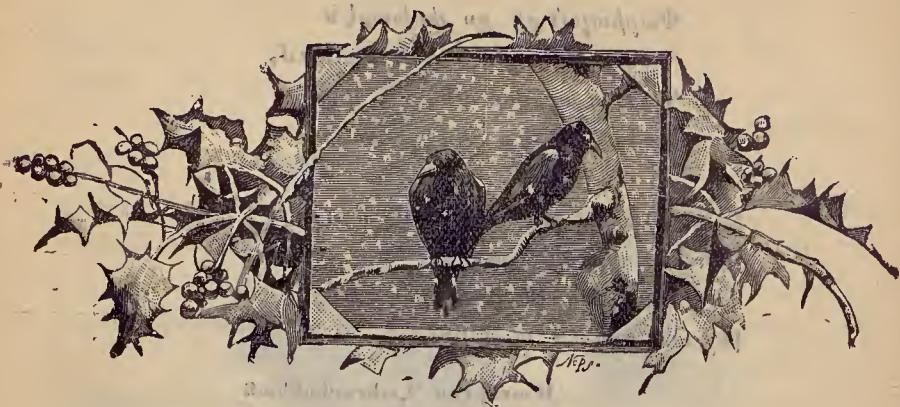
Փայփայանքի քո փոխարէն
Դառն կեանքն է ինձ ժպտում,
Գըլթոտ սրտիդ անհուն սիրոյն
Նըման երբէք չեմ գտնում:

Ա՛խ, ո՛ւր ես գու, պաշտած մայրիկ,
Արբի, հասի՛ր, ինձ օգնիր.
Գէթ երազում երբ և իցէ
Թշուառ որդուդ այցելիր:

Մարտիրոս Ղահրամանեան

Ո Ր Բ Ո Ւ Կ Ա Ն Ե Ր

Ա Շ Ո Ւ Ն

 Եւ յունիսի 9-ից օրը սկսում է կարճանալ և գիշերը երկարել. սեպտեմբերի 11-ին արդէն ցերեկը հաւասար է գիշերին. այդ օրը մենք կոչում ենք աւնանամուտ:

Ամպերը գրեթէ անպակաս են երկնքից, բայց ամառնալին այն սիրուն ամպերը չեն: Մոխրագոյն և թանձր ամպերը առաջին իսկ օրից սկսեցին երևալ: Օգոստոսի վերջին օրերից եղանակը սկսեց ցրտել: Յրտուլթիւնը գլխաւորապէս նկատելի է լինում առաւօտները. իսկ սեպտեմբերին ըսկսում է թեթեւ սառնամանիք: Առաւօտեան զարթնելիս մեր հարեանի տան կտուրը սպիտակած ենք տեսնում:

Աշնանային անձրևները ամենևին նման չեն ամառնային անձրևներին, աշնանային անձրևը դալիս է անլաղար և երկիրը նրան այնպէս շուտ չի ծծում, ինչպէս ամառը:

Քամին փչում է առանց դադարելու: Ծառերի տերևները սկսում են դեղնել դեռ օգոստոսի վերջերին, իսկ սեպտեմբերին, ինչպէս և հոկտեմբերին, նրանք օղի մէջ տարուբերում են և

ընկնում թաց գետնի վրայ: Բոլոր բոյսերը դեղնում են. մի-միայն ձմեռնային ցանն է, որ սկսում է կանաչել:

Ամեն ինչ մթնում է. օրը կորցնում է իր ամառնային պայծառութիւնը և ընդունում է միակերպ, մառախլապատ տեսք: Այդ ժամանակ բնութիւնը նմանում է յոգնած, աշխատանքից չարչարած մարդու, որ քնել է ցանկանում: Այլ ևս կանցնի մի քանի օր և երկիրը կըծածկւի ձիւնով, ինչպէս սպիտակ սաւառնով: Բոլոր թռչունները, որոնք զաղթում են ձմեռները դէպի տաք երկրներ, ետև-ետևից թռան Հեռացան: Նախ և առաջ, տակաւին օգոստոսի վերջերին նրանք ծիծեռնակների յանկարծակի հանած աղաղակներից իմացան ձմրան մօտենալը: Առաջ թռան ծիծեռնակները. յետոյ Հիւսիսից հարաւ տարածւում է արագիւնների, բազերի և սագերի մի ամբողջ շարք:

Եւ տարափոխիկ՝ արագիւ, կոռնկ—

Դաղթում են դէպ տաք երկրներ խորունկ...

Բաճճի

Սևացած, ցեխոտ երկիրը տխուր դէպի երկինքն է նայում. գէթ շուտով դար ձիւնը և ծածկէր այդ տխուր տեսարանը: Երևում է նաև ձիւնը, բայց նա երկաթի ժամանակ պիտի մնայ: Ո՛չ, մի քանի ժամից յետոյ նա սկսում է հալել:

Քաղաքի մէջ ևս նկատելի է աշունը: Առանց հովանոցի, վերարկուի և կրկնակօշկի չի կարելի դուրս գալ: Թաց կտուրից կաթկաթում է ջուր: Մարդու ոտքը սաչում է թաց քարի վրայ: Թաց պատերը տխուր նայում են: Ամեն տեղ համարեա դնում են կրկնակներ: Ներսը մութ է լինում և լուռ. չի լսում փողոցի աղաղակը, իսկ գիշերները սուլում է քամին և զարկում դռներին և պատուհաններին:

Սիւս. Պապիեանց

Ռ Ա Զ ՈՒ Է

Իթխարի լերան կրթքից դուրս ցըցւած՝
ժայռը, ինչպէս մի յամառ երեխայ,
Մըռայլ ճակատը արեւին տըւած՝
Անշարժ կախւած է անդրնդի վերայ:

Նա լուռ, մըտախոհ, յօնքերը կիտւած՝

Լըսում է հըպարտ աւաղասարին.

«Տե՛ս, տե՛ս, ասում է, «մն՛գ մընացած—

«Վերջը հասել է խըղճալի ժայռին...»:

Այն օրից անհոնն դարեր են անցած,—

Աւաղասարի հետքն անգամ չըկայ.

Բայց ժայռը դարձեալ յօնքերը թափած՝

Ամօր կախւած է անդրնդի փերայ...

Սիմէօն Սափաբեանց

ՀՄՌՈՍՏ ԱՅԾԵՐՆ ՈՒ ԽՈՆՆԵՐԶ ՈՉԽԱՐՆԵՐԸ

Այժի համար մի այժն աւելի լաւ է,
քան մի հօտ ոչխարը:

Ժող. առած

Մի անգամ ոչխարները խիստ զայրացել էին իրանց հովւի վրայ, որովհետեւ սա ամեն օր վաճառում էր նրանց ընկերներին: Միշտ դալիս էին անձանօթ մարդիկ կասկածելի դէմքերով ու ահռելի աչքերով. նրանց շօրերը արիւնոտ էին և սուր դանակները կողքներից քաշ. նրանք ուշադրութեամբ դիտում էին ամբողջ հօտը, ընտրում էին պարարտ ու զեղեցիկ ոչխարներին և բաժանելով նրանց միւսներից, բռնի տանում էին իրանց հետ: Ո՞ր. ինչո՞ւ. այդ պարզ էր նրանց համար և գնացածներից այլ ևս ոչ մէկն էլ չէր վերադառնում... Խեղճ ոչխարների համբերութիւնը վերջապէս հատել էր:

— Ի՞նչ անգութ են այս մարդիկ—վրդովաճ ասաց մի անգամ մի ջահել ու եռանդոտ ոչխար իր ընկերներին,— նրանք երբեք խղճալ չըզիտեն մեզ և ամենևին չեն ուզում հասկանալ մեր վշտերը, թէև մենք լեզու չունենք մեր սրտերը նրանց առաջ բանալու: Ասում են մարդիկ բանական արարածներ են, որ նրանք հասկանում են թէ ինչ է դութն ու սէրը, որ

նրանք զգում են թէ իրանց և թէ ուրիշների տանջանքները։
 Նրանք խնամում ու պատսպարում են միայն իրանց նման
 անկեալ մարդկանց, այլ և վիրաւոր ու հիւանդ կենդանիներին
 և մինչև իսկ ընկերութիւններ են կազմում նրանց տանջանք-
 ներից ապահովելու համար։ Իսկ այդ միւսնոյն մարդիկ ամեն
 օր անդադար կոտորում են մեզ, մեր անմեղ արիւնն են թա-
 փում, մեր միտք լափում և ամբողջ տարին ոկզբից մինչև վերջ
 թէ՛ և շարունակ կրկնում են այդ անգթութիւնները, սակայն
 ոչ նրանց ձեռքերն են յոգնում, ոչ սրտերն են խղճահարուժ,
 ոչ էլ որկորներն են յաղենում։ Դեռ երեկ չէ՞ր, որ նրանք
 դարձեալ ամեն տարւայ պէս զրկեցին մեզ մեր սիրուն զառ-
 նուկներից, նրանց մորթեցին, խորովեցին և նրանց ծխող
 դիակներով զարդաբեցին իրանց ուրախութեան սեղանները...
 Ինչո՞ւ համար ենք մենք ստեղծւած, միթէ միայն ազա՛հ և որ-
 կրամոլ մարդկանց կերակուր դառնալու։ Էլ ի՞նչու է Աստուծ
 տւել մեզ այս ոլորուն ու սուր պոզերը. միթէ միայն անխոր-
 հուրդ զարդարանքներ են սրանք մեզ համար։ Չէ՞ որ սրանք
 մեր գէնքերն են, որոնցով պիտի պաշտպանենք մեզ թէ՛ մարդ-
 կանցից և թէ՛ գազաններից։ Այս ծեր անպիտան հովիւր, որ
 առերես այնպէս խնամում ու փաշփայում է մեզ, որն իր
 հաստ մահակով ու հաւատարիմ շներով մեզ պաշտպանում է
 գայլերի ատամներից, որ ամեն օր աւելի խոտաւէտ արօտա-
 մարդեր է տանում մեզ և աշխատում է մեզ գիրացնել, միթէ
 աւելի բարի դիտաւորութիւններ ունի մեր վերաբերմամբ, քան
 մեր դարևոր թշնամի, մեր յայտնի ոխերիմ գայլը։ Երբէ՛ք,
 ընդհակառակն սա աւելի վտանգաւոր ու զգւելի է մեզ համար,
 քանի որ իր անողոք թշնամութիւնն ու չար մտքերը բարե-
 կամութեան ու սիրոյ կեղծ քողերի տակ է թազցնում... Մեր
 սուր պոզերով, մեր բազմութեամբ մենք հեշտութեամբ կարող
 ենք հալածել դայլերին ու գազաններին, եթէ խելք կունենանք
 միաբան ու անվախ նրանց դէմ դուրս գալու. չէ՞ որ նրանց
 գէնքերն էլ—սուր ատամներն ու ճանկերը—մերօնցից առաւել

չեն: Բայց մարդու հետ մենք անգոր ենք կուելու: Մյո երկոտանի գազանները թէև դուրկ են որևէ զէնքից, բայց այնպիսի դիւական խորամանկութիւն ու սատանայական խելք ունեն, որ հզօր առիւծներին և ուժեղ փղերին անգամ չաղթում են ու ստրկացնում: Մարդկանց մօտ մնալը մեզ բոլորովին անկարելի է, քանի որ նրանց միակ վերջնական նպատակն է վաղ թէ ուշ լափել մեզ... Ինչո՞ւ մենք օրինակ չենք առնում մեր վայրի եղբայրներից, որոնք մարդկանցից հեռու, բարձր լեռների անմատչելի գագաթներում, մթին անտառների խորքերում, սոսկալի անդունդների ահաւոր եզերքում ապրում են ազատ անհոգ: Պայլը դողում է նրանցից, գազանները չեն հասնում նրանց: Իսկ ի՞նչով են նրանք մեզնից առաւել: Հետեւենք եղբայրներ, նրանց օրինակին. ապստամբենք մեր նենգաւոր հովի դէմ. փախչենք դէպի այն ազատ լեռները մեր ազատ եղբայրների մօտ, համբուրենք նրանց հետ, թե թեի տանք, սիջտ սրտի և ապրենք այնտեղ թէև զժարութիւնների և դրկանքների մէջ, թէև շրջապատւած վտանգներով, բայց և ազատ, ինքնազուխ...

Չատ գեղեցիկ և ազդու խօսեց յուզւած հռետորը, ամենքն էլ համաձայնեցին նրա հետ: Մի քանի փորձւած ծեր ոչխարներ միայն ուղեցան հակառակել, բայց, տեսնելով ընդհանուրի ոգևորւած տրամադրութիւնը, խոհեմաբար լռեցին, դունչները քաշ արին և համաձայնեցին միւսների հետ:

— Մեզ հարկաւոր է մի անվեհեր ու փորձւած առաջնորդ: Ընտրենք մի խելօք պարագլուխ, որը ճանապարհ ցոյց տայ և անվտանգ հասցնի մեզ մինչև լերան գագաթը: Ո՞վ կայ մեր մէջ այդպիսի մէկը:

— Ա՛յծը, ա՛յծը. — ձայն տւին մի քանի ոչխարներ:

— Յառա՛ջ. ըն ուրեմն. հետեւեցէք ինձ: Թող մեր նշանաբանը լինի «Ազատութիւն կամ մահ»: Ուխտենք ոչ մի նեղութեան առաջ կանգ չառնել. թող ոչ մի վտանգ մեզ սար-

«ափելի չըթւայ. — այսպէս մկրկաց նորընտիր զօրապետ այծր և առաջ անցաւ:

Բոպէն շատ յարմար էր. հովիւը քաղաք էր գնացել, շներն էլ քնած էին: Սպստամբ հօտը ուրախ ուրախ հետեւեց այծին և դիմեց դէպի լերան զառիվերն: Նորատի գառների ոգևորութեանը չափ չըկար. ծերունի ոչխարներն անգամ ուրախութիւնից լալիս էին. նրանց երազ էր թւում այսպիսի երջանկութիւնը:

Այսպէս ուրախ նրանք արդէն մօտեցել էին լերան գագաթին. մի քիչ ճանապարհ ևս, նրանք կրբարձրանան այն դիմացի ահռելի փլածքի գլուխը և սեպածև ժայռի վրայ այլ ևս ոչ մի հովիւ չէ կարող հասնել նրանց: Բայց այդտեղ ճանապարհը արդէն բաւականին դժուար էր: Նրանք պէտք է ցատկէին մի նեղ կրճի վրայից, որ մի մթին սոսկալի անդունդով բաժանում էր լերան գագաթը զառիվերից: Առաջնորդ այծը ահա ցատկեց այն ժայռի գլուխը և սպասում է նրանց, իսկ ոչխարները այդ դժուարութեան առաջ կարծես արդէն վհատել էին: Նրանք խիստ յոգնել ու ջարդւել էին: Նրանցից մի քանիսն էլ անզգուշութեամբ վայր էին ընկել քարերից ու կոտրել իրանց ոտը:

— Այս ուր է տանում մեզ անմիտ այծը, ուզում է մեզ այս ժայռերից անդունդի մէջ գլորել, — սկսեցին մըթմըթալ ծեր ոչխարները և արդէն նրանց հետ սկսել էին համաձայնել շատերը:

— Զտապեցէք, եղբայրներ, — վերևից ձայն տւեց այծը. — ներքևում ինչ որ կասկածելի բաներ են նկատւում: Ահա երեւում է. հովիւն է իր շների հետ վազում մեր յետևից. եթէ մի ըոպէ էլ դանդաղէք, նա կարող է իսկոյն հասնել մեզ և այն ժամանակ մեր զրութիւնը անտանելի կըդառնայ: Զուտով ամենքդ էլ ցատկեցէք այդ կրճի վրայից և հասէք ինձ մօտ: Զտապեցէք քանի դեռ ժամանակ կայ, եթէ ոչ յետոյ այլ ևս ուշ կըլինի:

— Այն, շտապենք եղբայրներ,— կրկնեց նրա խօսքը հօտի մէջ դտնւող միւս այծը:

— Թող ինչ լինում է լինի, չիմար տաքգլուխներ,— ձայն տւին ոչխարները միարեւան,— մենք այլևս չէնք լսիլ ձեզ: Մենք այստեղ կըսպասենք մեր սիրելի, գթառատ հովին, Վրն'նենք նրա ոտքերը, մեղայական կըգանք նրան և կասենք որ մեզ մոլորեցրել են այս անմիտ երեխաները: Նա մեզ կըներէ, նրա ողորմածութիւնն անսահման է: Ինչ մեր բանն է սար ու քոյ ընկնել, չարչարել, կուել, մնալ անտէր, այն ժամանակ էլ ով կըպաշտպանէ մեզ: Ինչ վիճակած է մեզ, այնպէս էլ պիտի լինի, «ճակատի գրածքը չի ջնջւի»: Անիմէք դուք չիմար երեխաներ, որ վրդովեցիք մեր հանդիստը, իւրաքանչեւ մեր նիրհը: Դարերով մենք վարժուել էինք մեր թշուառ կեանքին և հաշտուել մեր դառն վիճակի հետ: Ինչո՞ւ բացիք մեր աչքերը. ինչո՞ւ հրապուրեցիք մեզ անհասանելի երջանկութեան գեղեցիկ պատկերով, քանի որ դրան հասնելը այնպէս դժուար է. ինչո՞ւ գոգոհութիւն ցանցեցիք մեր միամիտ սրտերում... Ո՛չ, մենք այլևս չէնք դալ: Իսկ դու, խելագար այծ, գնա ուր ուղում ես, իմացիր միայն, որ «հօտից բաժանւող ոչխարը գայլի կերակուր կըդառնայ». գնա, այնտեղ վերւում քո սիրած աղատութեան մէջ քեզ սպասում են գայլերի սուր ժանիքները:

— Յիմար ոչխարներ,— ասաց այծը դառնացած սրտով,— դուք արժանի էք լաւիտենական ստրկութեան, քանի որ այդպէս չէք կարողանում հասկանալ աղատութեան արժէքը: Քարձրն ու վեհը զաճաճների համար չէ. դուք վարժուել էք դանակի և մահակի, դրանք են ձեզ բաժին մնացել: Գնացէք ուրեմն նորից գլուխ ծռեցէք բռնաւորին, լիզէք նրա ոտքերը և նրա անյագ օրկորին կերակուր դարձէք: Դուք արժանի չէք ո՛չ կեանքի, ո՛չ էլ աղատութեան: Իսկ ես այլ ևս չեմ չեմ դառնալ իմ ընտրած ճանապարհից: Ես անդուլ կըշարունակեմ իմ դժուար ուղին, թէև դրա համար կեանքս անգամ

զոհւի. աւելի լաւ է մեռնել ազատութեան կռւի մէջ, քան ապրել ստրուկ: Այո՛, գնացէ՛ք դուք շարունակելու ձեր անտանելի կեանքը. վշտերով, տանջանքներով ու անարգանքներով լի ստրկական կեանքը: Գնացէ՛ք ամեն օր մորթւելու և արտասւելու, քանի որ սիրտ չունէ՛ք ազատ ապրելու և քաջութեամբ մեռնելու: Իսկ ես թէկուզ միայնակ, սակայն պիտի դիմեմ դէպի վեր, դուցէ անփութափելի, բայց և հերոսական, մահւան գիրկը...

—Սակայն, ընկեր, դու մենակ չես մեռնելու,—ձայն տւեց Հօտի մէջ եղող միւս ջահիլ այծը ու արագութեամբ ցատկեց նրա մօտ:—Ես ևս ուզում եմ քեզ հետ լինել և քեզ հետ մեռնել: Քաջ հերոսի հետ մեռնելը աւելի ցանկալի է, քան թէ ապրել այս վախկոտ, ապուշ ոչխարների մէջ: Ուրեմըն գնանք. կռւենք սուրբ նպատակի համար, կամ յաղթենք, կամ մեռնենք միասին...

Երկու խիզախ այծերը անյայտացան լեռների յետևում: Հովիւը իր կատաղի շներով նորից հասաւ ոչխարների Հօտին: Պեր ոչխարները դողդողալով ամեն ինչ պատմեցին նրան և նա ինչպէս արդար դատաւոր խոռիւ պատժեց երկուսարդ տաք-գլուխներին, դահիճ մսաղործի սուր դանակին յանձնելով նրանց. սակայն խոհեմ ծերունիները ևս չազատւեցան նոյն անողորմ դանակից...

Լ. Մարկոսեան

Ջ Ր Վ Ի Փ

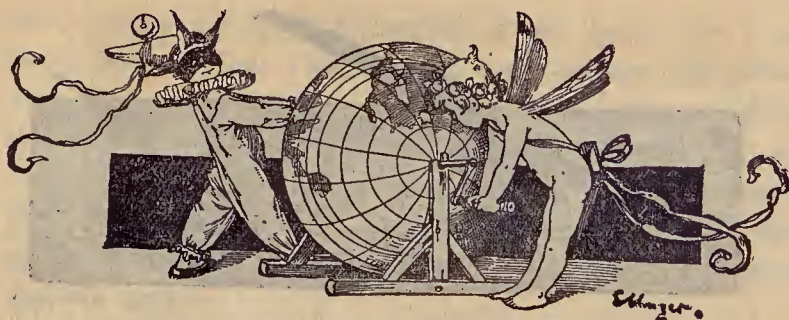
 ըրվէժը սարից վայր է թաւալում՝ ծեծում լերկ կուրծքը ժայռին անըզգայ, ուռչում, փրփրփրում, նորից բարձրանում՝ գոհարներ ցօղում անդընդի վրայ:

Վայր է թաւալում՝ ճրչում, հառաչում, տըրտընջում անսանձ տարերքի վրայ և, օձի նըման, գալարում, փախչում՝ դէպի մայր-ծովը ըշտապում ահա:

Սակայն խորթ-մայրը, խուլ ժայռի նըման, չէ՛ լըսում ջըրի հեծեծանքն անլերջ, այլ կեղծ ժըպիտով գըրկում է նըրան՝ խեղդում իր պըղտոր ալիքները մէջ:

Սիմէօն Սափարեանց

ԶԻՆՐՃԱԼԻՔ

Գրափոխութիւն

1

Մի բառ գիտեմ հանք է: Սկզբից եթէ աւելացնենք բ, ցանկալի տեղ է, ք—ապրելու տեղ, իս—զարճալիք, կ—պակա-
ռաւոր, ն—զարդ, մ—տանու գործիք, շ—լոյսի պէս մի բան,
չ—հաստ, պ—ցուրտ, ս—ամբողջութիւն ցոյց տուող, Տ—դու-
րեկան, վ—ժամանակ, ֆ—գործողութիւն:

2

«Գ» գրով կարդաս—մեր ամենիս սիրելին է դա, մեր ամենիս անկեղծ բարեկամը:

Դ-ով մի բան, որ շատերը ցանկանում են ունենալ, բայց քչերն են կարողանում ձեռք բերել:

Կ-ով մի կատաղի զազան, որ ոչ պոչ ունի և ոչ գլուխ, բայց շարունակ վնասում է:

Յ-ով մի կարևոր երևոյթ, որ հարկաւոր է աչքի ընկնող գործ կատարելու համար:

[Գ. Բաբուրեանց

Արսւնի Ընտանիք

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ Ն Ե Ր

Առաջ. Ն. Քուրայիսեանցի.

Այս ձևի մէջ տեղաւորել 1-ից մինչև 9-ը
թւերն այնպէս, որ ուզած ուղղութեամբ զու-
մարելիս՝ 15 ստացւի:

Ֆ ա ց ա ս ր ո լ ք ի լ ն ն ե ր

«Աղբիւրի» հոկտեմբերի 1, 2, 4 և 5 հանելուկների բացատրու-
թիւնները այսպէս լւծելով, առաջիկայ համարում խնդրեմ գետեղէք,
եթէ միայն ուղիղ կըզանէք:

1) $\begin{array}{r} 1234 \\ + 8765 \\ \hline \end{array}$

Ընդհանուր $+$ 8765

Գումարը կըլինի 9999

2) Լոյսը (կանթեղի):

4) Բոժոժներ (շերամի):

5)

ոհ	սի	րա	կան
խա	ղաղ	մը	նա
բըռ	նա	կա	լի
դա	աս	տղ	էր

Միքայէլ Նալբանդեանցի «Վայր ընկնող
աստղեր» ոտանաւորի 14-րդ տան առաջին
երկու տողը.

—Ո՛հ, սիրական, խաղաղ մընա,
Բռնակալի դա աստղ էր:

Ա.դ. Լալայեանց

Վճռել են նաև 10 տար. Վարդուհի Ռափայէլեանց և Խ. Ղազա-
րեանց:

ԱՂԲԻԻՐ

Բ. ԲԱԺԻՆ

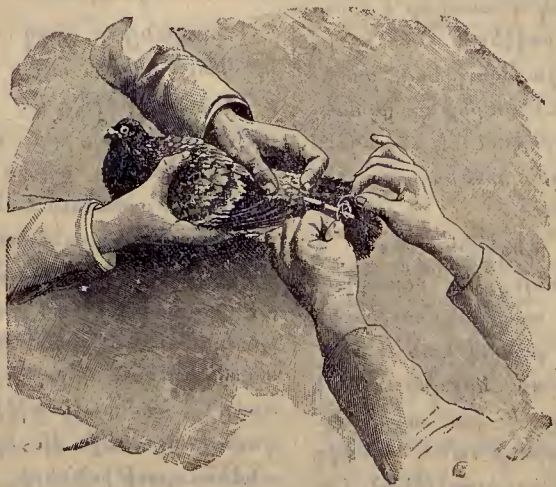
ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ, ԹԷ ՈՐ ԵՒ Է ՈՏԱՆԱԻՈՐԻ ՈՒՂԻՂ ԴՐԵԼ
ՍՈՎՈՐԵԼԸ

Բայց աշակերտը յառաջադիմում է, մենք էլ պէտք է նրա ուսուցչի հետ հիանաճ այդ տեսակ յառաջադիմութեամբ: Ինչ ասել կուզէ, որ ոչ: Եւ ահա թէ ինչու: Փորձեցէք մի քանի օրից յետոյ այդ ճիւղ ստացող աշակերտին գրել տալ այն ոտանաւորը կամ նոյն իսկ թելադրել և դուք բոլորովին կը հիասթափուէք, տեսնելով որ նա իր ստացած ճնգի կրկնապատիկ սխալն է անում. և այդ շատ հասկանալի է: Աշակերտը տանը թութակի նման անգիր անելով դասը, հազիւ հադ կարողանում է մի քանի աննշան սխալներով գրել: Նրա ուղեղը այդ ոտանաւորի գրելը սովորել է միայն մի օրւայ համար. անցնում է այդ օրը և նա մոռանում է ամեն ինչ, ինչպէս մենք կը մոռանալինք իւրաքանչիւր մեզ անհասկանալի խօսքը և ապա նրա տառերը — օրինակ լատիներէն լեզուով մեզ անհասկանալի մի նախադասութիւն: Սակայն այդ այդպէս չէր լինիլ, եթէ ուսուցիչը ուրիշ կերպ վարէր. եթէ նա դասարանում ուղղակի թելադրէր ոտանաւորը, յայտնի բան է, աշակերտները տանը սովորած չըլինելով՝ բաւականին սխալներ կանէին. իսկ ուսուցիչը ուղղելով այդ սխալները՝ մանրամասնօրէն կը բացատրէր, կը հասկացնէր նրանց, որոնք այլ ևս նոյն սխալները չէին անիլ: Բայց որովհետեւ անգիր սովորելով պատահմամբ ուղիղ են գրում, իսկ ուսուցիչը — կարծելով թէ իսկապէս նրանք զիտեն գրել — կարիք չէ զգում նրանց բացատրելու, որովհետեւ ըստ երևոյթին բացատրելու ոչինչ չունի, քանի որ աշակերտ-

ների տետրակներում սխալներ չեն լինում: Եւ ահա, ուսուցչի կողմից նրանց տգիտութիւնը գնահատում է հնգերով: Սակայն այդ այդպէս լինելով—համարեա բոլոր դպրոցներում ուղղագրութիւն սովորելու այդ ձևն է ընդունւած: Մարդ զարմանում և սարսափում է, երբ ներկայ է լինում փոքրիկ աշակերտի կամ աշակերտուհու դաս սովորելուն: Եթէ նրան տւած է մի ոտանաւոր թէ անգիր ասել և գրել իմանալ, այն ժամանակ նա նստում և սկսում է իր սարսափելի աշխատանքը: Դիցուք թէ նրան տւած է «Любобытныѣ» ստանաւորը: Աշակերտը սկզբում նայում է գրքին, կարդում է մի նախապատմութիւն, տնւդում առողջանութեան նշանները և ապա գիրքը ծածկելով սկսում է նոյնը կրկնել անոնց գրքի: Ահա տալիս ենք նրա դաս սովորելու ձևը: Չակէրսներ ասում է նա և ապա շարունակում—
 Пріятель дорогой, уснрակѣс, здорово կոչականն ցեան, гдѣ ты былѣ—հարցականն ցեան եւ չակէրսներ, sիրէ, մեծասառ: Въ кунсткамерѣ уснрակѣс, мой другѣ—կոչականն ցեան նոր պարբերութիւնից եւ մեծասառ: Часа тамъ три ходилѣ—միջակէս և այսպէս մինչև վերջը: Եթէ ընթերցողը անոնց կանգ առնելու կարգայ վերև յիշած հայերէն և ռուսերէն խօսքերը՝ կրտսանայ աշակերտի դաս սովորելու իսկական ձևը: Երբեմն խեղճ երեխան դէն է շարտում գիրքը ասելով՝ «Ո՛հ, զգաացրին ինձ այս կէտերը, սովորում ես հա սովորում, սակայն միտդ ոչինչ չէ մնում»: Խեղճ նահատակներ... Երգեօք այդ սարսափելի աշխատանքների փոխարէն լաւ չէ՞ր լինի, որ ուսուցիչները դասարանում մի քանի տող թելադրէին և ապա աշակերտների արած սխալները ուղղելով հասկանալի կերպով բացատրէին նրանց, որով թէ ազատած կրլինէին անմեղ երեխաներին իրանց համար զգելի կէտերից և թէ ահագին օգուտ ստացած կրլինէին: Թելադրութիւնը հազար անգամ գերազանցում է երկրորդ միջոցից: Իսկ թէ ինչու այստեղի թէ իզական և թէ արական դպրոցներում առաջնորդում են այդ միջոցով—մեզ անհասկանալի է: Գուցէ աշակերտները

պատկառելի թիւը պատճառ բերեն, որովհետեւ թելադրելով նրանց սխալների ուղղելը ուսուցչի համար ահագին դժուար էր: Բայց չէ որ դա արդարանալու միջոց չէ, չէ որ այդպիսով նրանց ոչինչ տւած չեն լինում. դաւաճանում են իրանց վեհ կոչման: Աւելի լաւ չէր լինիլ շաբաթական մի անգամ թելադրել և սխալների բացատրութիւններով վերջիվերջոյ ցանկալի հետևանքի հասնել, քան թէ անօգուտ աշխատանքով խլել աշակերտի թանկագին ժամերը, որոնց կարող էր մի աւելի օգտակար բանի վրայ դործ դնել—օրինակ ընթերցանութեան վրայ:

Մ. Ղահրամանեանց

Բարոյական դաստիարակութեան մասին

(Ըստ գերմանական մանկավարժ Դիսսենսի)

Բարոյական դաստիարակութիւնը սերտ կապ ունի մտաւոր և ֆիզիքական կրթութեան հետ։ Մատաղ սերնդից լաւ և օգտաւէտ մարդիկ պատրաստելու համար՝ դաստիարակութեան այդ ճիւղը դարերից ի վեր անհրաժեշտ է ճանաչւած։ Եթէ մարդ չի ներշնչւած բարձր բարոյական համոզւունքներով, այն ժամանակ նրա ունեցած գիտութիւնը շատ անդամ նոյն իսկ վնասակար է հանդիսանում, որովհետեւ շնորհիւ իր մտաւոր զարգացողութեան՝ բարոյական սկզբունքներից զուրկ մարդը աւելի ճարպկօրէն է ծառայում իր, շատ անգամ ամենաստոր, նը պատակներին։

Դիմտեսը գեղեցիկ միտք է յայտնում, ասելով թէ իւրաքանչիւր մարդու պարտականութիւնն է աւելացնել բարութեան և նրանից առաջացած երջանկութեան համագումարը և ընդհակառակը՝ նւաղեցնել չարութեան և նրանից առաջացած դժբախտութեան համագումարը։ Եթէ իւրաքանչիւր մարդ ձգտէր դէպի սեպհական ճշմարիտ բարիքը, նա այն ժամանակ ուրիշներին էլ կըբախտաւորեցնէր։ Այստեղից առաջ է գալիս

մարդկանց չարաբերութիւնների անհրաժեշտութիւնը։ Իւրաքանչիւր մարդ պարտական է չարգել ուրիշներին, որովհետեւ այդ ուրիշըն էլ մարդ է և նա էլ ունի նոյն պահանջները և ձգտումները, ինչ որ բոլոր մարդիկ։

Ինչ մարդ է նա, որ իր մէջ միայն լինէ և տեսնում և մնացած մարդկանց ծառայեցնում է իր նպատակներին։

Իւրաքանչիւր մարդ պէտք է ոչ միայն չարգէ, այլ և սիրէ ամբողջ մարդկութիւնը, պէտք է ուրախանայ, որ իր մերձաւորը բախտաւոր է, պէտք է օգնէ նրան դժբախտութեան ժամանակ, որովհետեւ անհատների մէջ տեղի ունեցած անհամերաշխութիւնները առաջ են բերում նոյնպիսի անհամերաշխութիւններ հասարակութեան մէջ, և ընդհակառակը՝ համերաշխութիւնը ազդում է ոչ միայն մի երկու-երեք անձնաւորութիւնների բարօրութեան վրայ, այլ և ամբողջ հասարակութեան, նոյն իսկ ազգի վրայ։

Բարոյական դաստիարակութեան անբաւարար դրութիւնը մեծ ազ-

դեցութիւն ունի հասարակութեան վրայ:

Մէկը չի կարողանում երեւակայել, թէ որքան օգտաւէտ և գեղեցիկ բաներ են, օրինակ, ճշմարտութիւնը, գիտութիւնը, գեղարւեստը. մի երկրորդը որևէ բանի վնասակարութիւնը այնպէս չի ըմբռնում, ինչպէս երրորդը. չորրորդը աւելի վշտանում է մանր-մունքային, քան որևէ աւելի կարեւոր բաներից. հինգերորդը խրաժ է արատների մէջ և հոգեպէս ընկճւում է զանազան փորձանքների առաջ. վերցերորդը միայն իր մասին է մտածում: Բայց դեռ աւելի վատն է լինում. կան մարդիկ, որոնք ուրախանում են ուրիշի դժբախտութեան համար և նախանձում են իրանց մերձաւորին, եթէ նա բախտաւոր է, այնպէս որ մարդասիրութեան տեղ նրանցում առաջ է դալիս ատելութիւն դէպի մարդիկ:

Իւրաքանչիւր մարդ պէտք է իր խղճի ձայնը լսէ և նրա համաձայն վարել, պէտք է հաստատ լինի իր համոզմունքներում, եթէ այդ համոզմունքները լաւ են, առհասարակ չըպէտք է անհաստատ բնւորութեան տէր լինի:

Բարոյական կրթութիւնը անհրաժեշտ է ամեն մէկի համար, որովհետև առանց նրան՝ անհնափին է ոչ միայն անհատի, այլ և ամբողջ մարդկութեան բախտաւորութիւնը:

Բայց որովհետև լաւը վատից ճշտութեամբ տարբերելը բարոյականութեան գլխաւոր նպատակն է, այդ պատճառով էլ պէտք է հնարաւորութիւն տալ, որ սանը ճիշտ գնահատէ առարկաներն ու երևոյթները. այդ պիտի լինի բարոյական կրթութեան գլխաւոր հոգսը: Այդ պատճառով պէտք է աշխատել սաների մէջ պահպանել ուրախ, զւարթ տրամադրութիւն և աշխոյժ ոգի, որ նրանք կարողանան ուղիղ դատողութիւն ունենալ առարկաների և երևոյթների վերաբերմամբ:

Մարդու ոգեկան տրամադրութիւնը կախած է առօրեայ կեանքի աջողութիւններից և անաջողութիւններից. այդ պատճառով էլ ուրախ ու զւարթ տրամադրութեան ժամանակ միայն կարելի է պաշտօն հայեացք ունենալ՝ կեանքի վրայ, ճշտօրէն գնահատել առարկաներն ու երևոյթները և ունենալ խելացի ձգտումներ: Եւ ընդհակառակը՝ հոգու անհանգիստ ժամանակ ամեն բան չեղաշրջւած է թւում, և այդ դրութիւնում մարդու կամքը շատ անգամ գայթակղւում է:

Սրտի և կամքի դաստիարակութիւնը պէտք է միաժամանակ լինի:

Ամենքը դատում են առարկաների մասին այն տպաւորութիւնների հիման վրայ, որ թողնում են նրանք. եթէ տպաւորութիւն-

ները լաւ են—առարկաներն էլ են լաւ, իսկ եթէ առարկաների թողած տպաւորութիւնները անախորժութիւն կամ գրկանքներ են պատճառում, աչն ժամանակ առարկաներն էլ հանդիսանում, են իբրեւ չարիք:

Սանի անձնաւորութիւնը պէտք է կանոնաւոր զարգանայ և խուսափէ կեղծիքից. այդ նպատակով պէտք է հոգալ, որ շրջապատող միջավայրը չընդօրեցնէ նրան ստիւ և կեղծիքի:

Մարդկային բնաւորութեան ամբողջ հարմոնիան և արտաքին աշխարհի ուղիղ գնահատութիւնը կարող են խանգարել, եթէ նըշանաւոր թւայան, ինչ որ իսկապէս աննշան է, կամ եթէ որևէ կարևոր առարկայ կամ երևոյթ դէպի նրանք ունեցած անփոյթ վերաբերմունքից՝ աննշան կը թըլան:

Նրտաքին աշխարհը պէտք է անմիջապէս ազդէ մանկան ներքին կողմի վրայ. ո՛չ խօսքերը, ո՛չ նախազգուշութիւնները, ո՛չ խրատները օգուտ չեն բերիլ, եթէ առարկաները չազդեն մանկան վրայ:

Այն բանը միայն կարող է բարոյական նշանակութիւն ունենալ, որ իսկապէս զգացողութիւն է դառնում:

Իսկ նոր զգացողութիւնների ազդեցութեան տակ՝ սանի հոգե-

կան դրութիւնը շարունակ փոփոխութեան է ենթարկւում, մինչև որ որոշ կերպով կը կազմակերպւեն նրա բնաւորութիւնը, որի զարգացումը կախած է դաստիարակից: Նորմալ ընտանեկան հանդամանքներում մանկան բարոյական զարգացումը լաւ է ընթանում, և ընդհակառակը՝ եթէ մանուկը գտնուում է տգէտ ծնողների կամ, առհասարակ, շրջապատող անձնաւորութիւնների վնասաւոր ազդեցութեան տակ, նրա բարոյական զարգացումը վատ է գնում: Օրինակ՝ կարելի է հարկադրել սանիկին, որ նա կարծէ թէ բաւականութիւնները ամեն բանից բարձր են. կարելի է նրանում զարգացնել ատելութիւն դէպի մարդկութիւնը, և առհասարակ որքան վնասներ կարելի է տալ մանկանը վատ դաստիարակութեամբ: Եւ այդ բոլոր չարիքը առաջ է գալիս հառակաւորների և մանուկների անկանոն և անբնական չարաբերութիւններից (վատ հսկողութիւնը, չափ ուսման չիմացող սէրը, ճոխութիւնը կամ չբաւորութիւնը. վատ օրինակները և այլն): Այդ պատճառով պէտք է որ դաստիարակը ճիշտ հայեացք ունենայ կեանքի վրայ և ամեն բան գնահատէ անպէս, ինչպէս որ կայ:

Զ. Տ. -Գ.

(Արշալուսնակի)

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Ա Ղ Բ Ի Ի Բ Տ Ա Բ Ա Ջ Ի

ԳՐԲԵՐ

հրատարակութիւններ չըստառւած	
Արոմ-Ամանաս, 4 դոյնով 101	
պատկեր.	2 »
ԲՖիգենեա մեծադիր օլէօղրա-	
Ֆիա	2 »
Անտիգոնա }	2 »
Իսմէնա }	2 »
Միք. Նալբանդեանց.	1 »
Արտաշէս Թագաւորի մուտ-	
քը հոռմ.	« 50
Չմեռ	« 20
Հարեմի աղջիկը ոսկի շղթանե-	
րում.	« 50

Աննապակու վրայ պատկերներ

Վեհափառ Հայրիկ	10 »
Օրբազան Իգմիրեան	10 »
Գրիգոր Արծրունի	3 »

Սաֆօ	> 50
Յովհ. Թումանեանցի բանաստ.	> 60
Սրինգ, Բնութեան երգեր.	> 60
Վ. Փափագեանցի, Հայ Բոշա-	
ների վրաններում	> 50
Հիրվանզադէ, Մելանիա	> 50
Պ. Պոռեանցի Եղիշի Մկրտ-	
չենց տունը.	> 20
Տէր-Գրիգորեան, Չէյխ	> 50

ՀԻՐՎԱՆՋԱՐԻ

Ն Ա Մ Ո Ի Ս

Վ Ե Պ Ը

II-դ սպագրուրեամբ

մամուլի տակ է, շուտով լոյս կը տեսնի
Գինն է ճանապարհաճախսով 1 ր.
Բաժանորդ գրուողները Թող դիմեն.
Баку, Старо-Полицейская, д. Лазарева,
Александру Абеліану. 10—5

«Кавказскій Вѣст. Практич. Садоводства»

Органъ Кавказскаго Отдѣла Императорскаго Россійскаго Обще-
ства Садоводства, состоящаго подъ Августѣйшимъ покровительствомъ
Его Императорскаго Высочества Великаго Князя Александра Михайловича, из-
даваемый подъ редакціей Н. Н. Шаврова и К. П. Квееса, вступая во вто-
рой годъ изданія будетъ продолжать выходить въ 1901 году по слѣ-
дующей программѣ:

1) Правительственныя распоряженія и мѣропріятія, касающіеся
садоводства, огородничества, виноградарства, пчеловодства, шелковод-
ства и т. п. 2) Статьи по плодоводству, огородничеству, декоративно-
му садоводству, цвѣтоводству, виноградарству и винодѣлію, цѣннымъ
и промышленнымъ культурамъ супшѣ и консервированію плодовъ и
овощей, тутоводству, шелководству, медоноснымъ растеніямъ, пчело-
водству, борьбѣ съ вредителями и вообще по вопросамъ, связаннымъ
съ садовымъ дѣломъ. 3) Библіографія по предметамъ, поименованнымъ
въ предъидущемъ пунктѣ. 4) Хроника и корреспонденціи. 5) Торговья
и справочныя свѣдѣнія. 6) Вопросы и отвѣты. 7) Рисунки, чертежи
таблицы и т. п. 8) Объявленія.

Редакція поставитъ себя въ ближайшую задачу по возможности
ознакомить читателей съ успѣхомъ, достигнутымъ практическимъ са-
доводствомъ въ послѣднее время и служить интересамъ садовыхъ
культуръ и отдѣла. Статьи по мѣрѣ возможности будутъ иллюстриро-
ваться рисунками и чертежами.

Подписная плата на журналъ 4 руб. въ годъ съ доставкой и пере-
сылкой, за 1/2 года—2 руб. и за 1/4 года—1 руб.

Адресъ редакціи: Тифлисъ. Михайловская ул., Сѣмянная торговка
К. П. Квееса.

ԲԱՅԻԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Առաջիկայ 1901 թվականի

„Մ Ո Ւ Ր Ճ“

Գրական, հասարակական եւ ֆադաֆական

ամսագրի

Խմբագրութեան եւ մշտական աշխատակիցների նոր կազմով

Խմբագրութեան անդամներն են պ.պ. Լեւոն Սարգսեանց եւ Լեւ. «ՄՈՒՐՃ» ամսագիրը ունենալու է հետեւեալ բաժինները. 1) վէպեր, պատմածներ, դրամա 2) բանաստեղծութիւններ, 3) նորութիւններ ռուսաց եւ արտասահմանեան գրականութիւնից, 4) քննադատութիւն եւ գրախօսութիւն, 5) ներքին քրոնիկ, 6) արտաքին տեսութիւն, 7) նամակներ արտասահմանից, 8) գաւառական կեանք, 9) տնտեսական հարցեր. 10) գիտութեան, գեղարուեստի եւ տեխնիկայի աշխարհից 11) յայտարարութիւններ:

ԲԱժԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ռուսաստանում տարեկան 10 ռուբլի, արտասահման՝ 30 ֆրանկ

կէս տարին 6 » 18 »

1 ամսան 1 » 3 »

ՄՈՒՐՃ ամսագրին կարելի է գրել Թիֆլիսում՝ խմբագրատանը (Երեւանեան հրապարակ, տուն տիկին Խարազեանի)

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան ժ. 10—2. բացի կրօնիկի եւ տօն օրերից. կայսրութեան այլ տեղերից պէտք է դիմել.

Тифлисъ, Редакция журнала «Мурчъ»

Արտասահմանից՝ Tiflis, Redaction de la revue «MOURTCH»
հրատարակիչ եւ ժամանակաւոր խմբագիր՝ Կոստանդին Կրասիլնիկեան

5—3

Открыта подписка на 1901 годъ (2-й годъ изданія)

СЪВЕРНЫЙ КУРЬЕРЪ

На большую ежедневную политическую и литературную газету
безъ предварительной цензуры

Подписная цѣна съ доставкой и пересылкой:

Въ Россіи на годъ 10 руб., на 6 мѣс. 5 руб., на 3 мѣс. 2 руб. 50 к.,
на 1 мѣс. 1 руб. За границу 16 руб., на 6 мѣс. 8 руб., на 3 мѣс.
4 руб., на 1 мѣс. 2 руб.

РАЗСРОЧКА допускается по четвертямъ, а для служащихъ (черезъ казначеевъ) по 1 руб. въ мѣсяцъ (при подпискѣ на годъ въ тѣченіе первыхъ десяти мѣсяцевъ). ПОДПИСКА принимается только съ перваго числа каждаго мѣсяца.—ОБЪЯВЛЕНІЯ принимаются по цѣнѣ: 50 к. строка петита впереди текста и 20 к.—позади. Подписка принимается во всѣхъ главныхъ книжныхъ магазинахъ и въ вонторѣ редакціи: С. ПЕТЕРБУРГЪ. Бол. Морская ул., 5 (отъ 12 до 4 ч. дня).

Редакторы: Кн. В. В. Барятинскій и К. И. Арабажи.

Издатель Кн. В. В. Барятинскій

Отдѣленіе въ Тифлисъ, при конторѣ редакціи журналовъ АГБЮРЪ и ТАРАЗЪ
(Театральная, 8 уг. Сапер. ул.)

Բացված է 1901 թ. բաժանորդագրութիւնը

XIX ԱՂԲԻՒՐ XIX

Միամսեայ պատկերազարդ Հանդէս, մանուկների, ծնողների
և դաստիարակների համար:

Կրեմատարակի նոյն ուղղութեամբ եւ աշխատակիցների մասնակցութեամբ:
Պրէմիա և յաւելւածներ ստանում են Աղբիւր և Տարագ միւսնոյն
Հասցէով ստացող բաժանորդները:

Ն. ՊԱՍՏԱՆ. Աղբիւրի նպատակն է գործեցնել և գործ-
դրանել Հայ երեխայի մէջ բարի նախաճ գէպի փնտն ու
ազնիւր և ատելութիւն դէպի չարն ու վատասկարը:
Աղբիւրը իր մատող ընթերցողների տրտերում ցանցում
է գթութեան, ինքնաճանաչութեան, անվեհերութեան սեր-
մեր:

ԾՐԱԳԻՐ Ն. Մանկական բաժին. Մանրակայ, Ձրոց, Հի-
բիաթ, Ճանապարհորդութիւն, Կենսագրութիւն, Բանաստեղծու-
թիւն: Գիտութիւն և արւեստ: Նոր տուրեր: Այլ և այլք: Ջար-
ճակք: Մանկական, Փրէօբկեան, Չափմասի և այլ խաղեր: Ին-
քուսներ, Թւաբանական խնդիրներ: Անեկդոտ. Հանելուկ, Նրգեր
նոտաներով:
Բ. Բաժին. Կրթութեան և դաստիարակութեան վերաբերեալ
նամակներ և տեղեկութիւններ: Առաջարկութիւններ: Խոր-
հուրդներ: Մատենախօսութիւն և նոր գրքեր: Խառն լուրեր:

ԱՂԲԻՒՐԻ տարեկան բաժանորդագինն **3** ռ. արտասահման 10 ֆր.
Տարագինը՝ 6 ռ. Աղբիւր-Տարագ, յաւելւածներ և պրէմիա-
ներ միասին 10 ռուբլի:

Խնդրում ենք Աղբիւր-Տարագին բաժանորդ գրել ջանկացողները աճապարեն
փութով ստորագրել, որպէս զի նախորդ տարիների նման նոր բա-
ժանորդ գրողները չըզրկեն Աղբիւր-Տարագի առաջին №№-ից:

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакция иллюстр. жур. „Агбюръ. Tiflis.
(Caucase). R d. du jour. «Agb r».

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ԱՂԵԻՐ, № 11.

Ա. Բաժին

Յանկուրիւն (ոտանաւոր): Ծննդեան օրեր (ոտանաւոր).
— Ս.: Խելօք տիկինը.— Տիկ. Ղուշ. Կուրղինեան: Մի հայր
աւելի հեշտ վեց երեխաներ կրկերակրէ, քան թէ վեց երե-
խաներ մի հայր (գերմաներէնից).— Ի. Մարկոսեանց: Ման-
կանը (Պուլաւայի նազներից) (ոտ.).— Յովհ. Կոստանեանց:
Գրեթէ աշխարհ (Ծննդեան զրոյց).— Գ. Բաբուրեանց: Տօներն
եկան, պատասխանեցէք (պատկեր): «Րիկի-տիկի-սալի», զրոյց
Բ. Կիպլինդի (փոխադրութիւն)—Վ. Փափաղեան: Խաղաշի-
կիւնների պատմութիւն. Չինական զարճալիք (պատկերներով):
Մրջիւնը բծկի մօտ (Զ. Տոպիլուսի պատմածը).— Փոխադր.
Ս. Զոհրաբեանց: Դաւիթը Սաւուդի առաջ քնար է ածում
(պատկերով): Նմուշներ, կրիայ (պատկերով).— Տէր-Ներսէս
Նիկողոսեան:

Զ ւ ա ռ ն ա լ ի ք

Դրաւախաղ (Ճանց).— Գ. Բ.

Բ. Բաժին.

Բարոյական դաստիարակութեան մասին.— Զ. Տ.-Գ.:
Յայտարարութիւններ:

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻՆ

ենք յայտարարել էինք, որ 1901 թւականից
Աղբիւր և Տարագ կուղարկեն նրանց, որոնք նորոգած կը-
լինեն իրանց բաժանորդագրութիւնը և բաժանորդագիրն էլ
վճարած: Սակայն մենք ստանում ենք դարձեալ նամակներ
մեր մի քանի բաժանորդներից, որոնք խնդրում են չըդադա-
րացնել թերթերի առաքումը և խոստանում են յունւարի ըն-
թացքում վճարել:

Ամենախոնարհաբար խնդրում ենք մեր այդ բաժանորդ-
ներից ներել մեզ, որ այլ ևս անկարող ենք բացառութիւն
անել: Նոր տարւոյ №№-ը կրտսանաւ նրանք, որոնք վնա-
րած կրիւնին իրանց բաժանորդագիրը: